

JAZYKOVÝ SPOR MEZI OLOMOUČÍ A ÚSTÍM NAD LABEM 1923–1926

Martin Hájek

Používání jazyků na úřadech, v samosprávách a v úřední korespondenci dlouhodobě patřilo ke konfliktním tématům česko-německých vztahů. Přestože v každé době existovala jasně daná pravidla, za jakých podmínek je možné komunikovat s úřady v určitém jazyce, v praxi tato pravidla byla často nevymahatelná a mohla být předmětem nejrůznějších obstrukcí. Tak se stávalo, že např. obecní samosprávy ovládané určitou národností používaly pouze svůj vlastní jazyk a odmítaly vyřizovat podání v jazyce menšiny.¹ Tyto případy nepřispívaly k dobrým vztahům mezi oběma národy a vyvolávaly negativní odezvy. Některé nejasné záležitosti se pak stávaly předmětem sporů a musely být řešeny vyššími správními orgány. Jedním z nich byl i jazykový spor mezi Olomoucí a Ústím nad Labem, který probíhal mezi léty 1923–1926.

Olomoucký magistrát byl před rokem 1918 pod německou vládou. Nerovný volební řád preferoval nejbohatší vrstvy obyvatelstva, ke kterým patřili především Němci. Volební právo tak měla jen malá část olomouckých obyvatel, mezi nimiž byl zanedbatelný podíl občanů české národnosti. Mezi léty 1884–1918 neseděl v zastupitelstvu ani jeden český zástupce, přestože Češi tvořili zhruba třetinu obyvatel města.² Po vzniku republiky se poměry na radnici změnily. Díky připojení olomouckých předměstí se zvýšil podíl obyvatelstva české národnosti³ a došlo ke zrušení archaického volebního řádu, který upřednostňoval majetnější třídy obyvatelstva. Po prvních komunálních volbách v novém státě tak příslušníci německé menšiny získali v zastupitelstvu zastoupení, které přibližně odpovídalo jejich podílu na populaci města (podle sčítání lidu z roku 1921 byl podíl Čechů v populaci města 68,5 %, Němců bylo 27,6 %; v komunálních volbách v roce 1919 získaly české

¹ Piotr Maciej Majewski uvádí, že podobné konflikty se v období těsně před první světovou válkou objevily ve 355 obcích, přičemž zhruba ve dvou desítkách obcí dokonce kvůli nerovnému volebnímu systému menšina utlačovala většinu. MAJEWSKI, Piotr Maciej: *Sudetští Němci 1848–1948. Dějiny jednoho nacionalismu*. Brno 2014, s. 93.

² SKOUPÝ, Arnošt: *Otvírání města a jeho modernizace*. In: SCHULZ, Jindřich (hlavní redaktor): *Dějiny Olomouce*. 2. svazek. Olomouc 2009, s. 52.

³ Část obyvatel z jazykově smíšeného nebo národnostně indiferentního prostředí navíc změnila svou národní příslušnost. Svou roli také mohla hrát změna metodiky sčítání. Zatímco před r. 1918 se při sčítáních lidu zjišťovala obcovací řeč (Umgangssprache), při sčítáních lidu v době první republiky byli lidé přímo dotazováni na svou národnost.

strany 63 %, německé strany 34 %).⁴ Nesoulad mezi národnostním složením a výsledky voleb byl zřejmě do značné míry způsobený demografickou strukturou, kdy německá populace byla v průměru starší a měla tedy více příslušníků ve věku, ve kterém mohli volit. Přestože v Olomouci po vzniku republiky panovala snaha o určité „počesštění“ vnitřního úřadování magistrátu, vliv němčiny zcela nezmizel. Němci tak používali svůj jazyk na jednáních zastupitelstva, městské rady i při jednáních na magistrátu.⁵ Dá se předpokládat, že značná část místních politiků a úředníků byla přinejmenším pasivně bilingvní. Přestože se tato teze nedá stoprocentně potvrdit ani vyvrátit, mluví pro ni několik faktů: během jednání zastupitelstva dovedli čeští a němečtí politici na sebe navzájem reagovat a pohotově odpovídat. Někteří němečtí politici seděli i v radě města⁶ a ovládali jednotlivé odbory magistrátu, přičemž většinu agendy k vyřizování dostávali v češtině. U českých úředníků lze většinově předpokládat znalost němčiny, němečtí úředníci, kteří byli převzati z doby před rokem 1918 a kteří chtěli na magistrátu i nadále pracovat, dostali lhůtu na osvojení si znalostí češtiny a poté z ní byli přezkoušeni.⁷ Němečtí úředníci, kteří byli na magistrátu v době první republiky zaměstnáváni, tedy ovládali češtinu na takové úrovni, kterou potřebovali k vykonávání své práce.

Oproti tomu Ústí nad Labem bylo město s výraznou většinou obyvatelstva německé národnosti. Podle sčítání lidu z roku 1921 ve městě žilo

⁴ Data o národnostním složení a výsledcích voleb převzata z: *Statistická ročenka hlav. města Olomouce. Svazek VII. za léta 1919–1923*. Olomouc 1938, s. 126–127 a 132–133.

⁵ Státní okresní archiv Olomouc (dále jen SOKA Olomouc), fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Knihy, inv. č. 458, sign. 2101. Protokol o 27. schůzi městského zastupitelstva hlavního města Olomouce, konané v pondělí dne 26. září 1921 o 16. hod. v zasedací síni městské radnice za předsednictví pana starosty Dra. Karla Mareše; SOKA Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Knihy, inv. č. 464, sign. 2107. Protokol č. 12 o schůzi městského zastupitelstva hlavního města Olomouce, která se konala v pondělí dne 9. května 1927 o 16. hodině v zasedací síni městské radnice za předsednictví I. starostova náměstka A. Vlčka.

⁶ Např. pro období 1923–1927 bylo do 20členné městské rady zvoleno pět osob německé národnosti. Moritz Fritscher byl zvolen II. náměstkem starosty. SOKA Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Knihy, inv. č. 460, sign. 2103. Protokol o druhé schůzi městského zastupitelstva, konané v pondělí dne 27. listopadu 1923 o 16. hod. v zasedací síni městské radnice.

⁷ O povinné jazykové zkoušce z češtiny pro německé úředníky velmi podrobně informoval olomoucký deník *Mährisches Tagblatt: Vor den Tschechisch-Prüfungen*. *Mährisches Tagblatt*, 23. 2. 1922, s. 3; *Die Tschechisch-Prüfungen im Rathause*. *Mährisches Tagblatt*, 27. 2. 1922, s. 2; *Die Tschechisch-Prüfungen*. *Mährisches Tagblatt*, 13. 3. 1922, s. 3; *Die Tschechisch-Prüfungen für die deutschen Gemeindebeamten*. *Mährisches Tagblatt*, 15. 3. 1922, s. 3; *Die Tschechisch-Prüfungen*. *Mährisches Tagblatt*, 5. 5. 1923, s. 3; *Die Sprachprüfungen im Olmützer Rathause*. *Mährisches Tagblatt*, 2. 6. 1923, s. 4.

39 830 obyvatel, z toho 30 544 Němců (76,3 %) a 6 885 Čechů (17,4 %).⁸ Úřadování probíhalo německy. V 42členném zastupitelstvu v této době zasedali pouze čtyři čeští zástupci zvolení za Český volební blok.⁹ Jednání městského zastupitelstva bylo protokolováno pouze německy.¹⁰

K plnému pochopení tehdejšího jazykového sporu je ještě důležité zdůraznit, že v Olomouci byl důsledně dodržován jazykový zákon a že podání v češtině byla vyřizována česky, zatímco podání v němčině byla vyřizována německy (jakožto jazyce menšiny, která měla v daném okrese více než 20 %). Město Ústí nad Labem muselo běžně také vyřizovat podání v češtině, ačkoliv podíl Čechů nedosahoval 20 %. Jazykový zákon totiž umožňoval obracet se na všechny státní úřady a obce ve státním jazyce (v jazyce československém, tj. česky nebo slovensky) a tyto orgány byly povinny na takováto podání ve státním jazyce odpovídat.¹¹

Prvním impulzem pro budoucí spor mezi Olomoucí a Ústím nad Labem byl oběžník ze Svazu československých měst z 10. dubna 1923. Tento spolek v něm vyzýval všechna města a obce, které jsou v něm sdružené, aby neodpovídaly na německy psané dopisy z úřadů a obcí. Podle názoru Svazu se mají tyto dopisy vracet nevyřízené s poznámkou „Vrací se podle § 1. a 2. zákona jazykového s tím připomenutím, aby podání bylo učiněno v jazyku státním, sice nebude se na ně hleděti.“¹² V oběžníku bylo dále zdůrazněno, že české obce by naopak měly podávat stížnosti na německé obce, které odmítají odpovídat na česky psané dopisy.¹³ Městská rada v Olomouci tento právní názor převzala a učinila z něj vnitřní předpis. Dodala k němu pouze, že na podání psaná v němčině od soukromých stran se má vedle státního jazyka odpovídat i německy podle § 3 jazykového zákona, protože Němci tvoří více než 20 %

⁸ *Statistický lexikon obcí v Republice československé 1921*. Díl I. *Země Česká*. Praha 1924, s. 200.

⁹ KAISER, Vladimír: *Politický život v Ústí nad Labem v letech 1919–1938*. In: KAISEROVÁ, Kristína – KAISER, Vladimír (eds.): *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem 1995, s. 164.

¹⁰ Archiv města Ústí nad Labem, fond Archiv města Ústí nad Labem, kart. 662, inv. č. 1264. Protokoly ze zasedání obecního výboru 1923–1924; Archiv města Ústí nad Labem, fond Archiv města Ústí nad Labem, kart. 663, inv. č. 1264. Protokoly ze zasedání obecního výboru 1925–1926.

¹¹ Zákon č. 122/1920 Sb. z. a n.

¹² SOKA Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. Oběžník. Všem městům a obcím sdruženým ve Svazu československých měst.

¹³ SOKA Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. Oběžník. Všem městům a obcím sdruženým ve Svazu československých měst.

obyvatel okresu. Tento předpis byl poté odeslán v kopiích starostovi, jeho náměstkům a přednostům jednotlivých městských referátů a podniků.¹⁴

Městská rada v Ústí nad Labem se 26. června 1923 rozhodla požádat městskou radu v Olomouci o přijetí Františka Spory do domovského svazku města Olomouce. Žádost byla napsána německy. Městská rada v Olomouci odmítla tuto naprosto běžnou záležitost vyřídit s poukazem na § 1 a 2 jazykového zákona a s žádostí, aby podání bylo zasláno ve státním jazyce. V Ústí nad Labem se s tímto odmítnutím nespokojili a podali stížnost k Zemské správě politické v Brně.¹⁵ Olomouc se poté obrátila na již zmiňovaný Svaz československých měst s prosbou o právní vyjádření. V dopise z 30. listopadu 1924 představitelé Svazu řešili, zda přidělování domovského práva patří do samostatné působnosti obce nebo do působnosti přenesené, přičemž se přikláněli k druhé možnosti. Podle jejich výkladu jazykového zákona jsou samosprávné úřady povinné přijímat podání „v jiném než československém jazyce“, ale pouze od příslušníků této menšiny, pokud tvoří více než 20 % obyvatel v obvodu úřadu. V tomto případě nežádá o domovské právo příslušník menšiny, ale město Ústí nad Labem jako veřejný subjekt práva domovského, který se navíc nachází mimo obvod působnosti úřadu.¹⁶

Dříve než se dostaneme k samotnému vývoji jazykového sporu mezi Olomoucí a Ústím nad Labem, bude potřeba se na chvíli zastavit u jazykového zákona, kterého se dovolávala obě města, byť si jej každá strana sporu vykládala po svém. Zákon č. 122/1920 Sb. z. a n. podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé (běžně nazývaný zkráceně jazykový zákon) stanovoval hlavní zásady používání státního jazyka „československého“ (tj. češtiny a slovenštiny) a jazyků národnostních menšin. V zásadě určil, kde všude by se mělo úřadovat ve státním jazyce (státní orgány, úřady, soudy, velící jazyk v armádě, jazyk vyhlášek, vnějšího značení, hlavní text na bankovkách atd.) a stanovil výjimky z těchto pravidel tak, aby příslušníci menšiny nebyli kráceni ve svých právech a mohli používat při komunikaci se státními orgány svých jazyků. Dále rušil všechny jazykové právní předpisy z doby před vznikem republiky. Zákon byl ve svém znění celkem stručný, jasný a srozumitelný. Určoval pouze základní rámce

¹⁴ SOKA Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. Oběžník. Všem městům a obcím sdruženým ve Svazu československých měst. Ručně dopsáno. Podepsáno tehdejší starostou Karlem Marešem.

¹⁵ SOKA Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. Číslo 40133/III. Spora František, přijetí do domovského svazku města Olomouce, jazykový spor.

¹⁶ SOKA Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. Svaz československých měst, dopis ze dne 30. listopadu 1924.

použití jazyků, přičemž přímo uváděl, že podrobnější aplikaci tohoto zákona pro samosprávu, zastupitelské orgány a veřejné korporace mají určit nařízení vlády.¹⁷ Příslušné vládní nařízení bylo vydáno až v roce 1926.¹⁸ Právní historik Jaromír Tauchen v článku *K některým otázkám právní úpravy jazykového práva v první ČSR z německého pohledu*¹⁹ uvádí, že bez prováděcího vládního nařízení byl jazykový zákon jen nic neříkajícím právním předpisem. Zdůrazňuje také důležitou roli, kterou pro dotváření jazykového práva v první Československé republice hrála judikatura Nejvyššího správního soudu a Nejvyššího soudu.²⁰

Pro náš případ budou důležité pouze paragrafy 2 a 3 jazykového zákona. V § 2 se mj. doslova píše: „Soudy, úřady a orgány republiky, jichž působnost vztahuje se na okres soudní, v němž podle posledního soupisu lidu obývá alespoň 20 procent státních občanů téhož, však jiného jazyka než československého, jsou ve všech věcech, jichž vyřízení náleží jim na základě toho, že působnost jich vztahuje se na tento okres, povinny přijímati od příslušníků jazyka této menšiny podání v témž jazyku a vydati vyřízení těchto podání nejen v jazyku československém, nýbrž i v jazyku podání. Pokud v území jedné obce je zřízeno několik okresních soudů, pokládá se celá obec za jediný soudní okres.“²¹ Následující § 3 určuje, že „samosprávné úřady, zastupitelské sbory a veškeré veřejné korporace ve státě jsou povinny přijímati ústní i písemná podání učiněná v jazyku československém a je vyřizovati. [...] Povinnost přijímati podání v jiném než v československém jazyku a vyřizovati je, jakož i připustiti jazyk jiný ve schůzích a poradách mají samosprávné úřady, zastupitelské sbory a veřejné korporace za podmínek § 2.“²²

¹⁷ Zákon č. 122/1920 Sb. z. a n.

¹⁸ 17/1926 Sb. z. a n. Vládní nařízení ze dne 3. února 1926, jímž se provádí ústavní zákon jazykový pro obor ministerstev vnitra, spravedlnosti, financí, průmyslu, obchodu a živností, veřejných prací a veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, pro veřejné korporace, podléhající těmto ministerstvům v republice Československé, jakož i pro úřady místní samosprávy.

¹⁹ TAUCHEN, Jaromír: *K některým otázkám právní úpravy jazykového práva v první ČSR z německého pohledu*. In: *Dny práva – 2008 – Days of Law*. Brno 2008, s. 521–532. In: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/SBORNIK.pdf> [cit. 26. 3. 2016]

²⁰ Tamtéž, s. 525. Tauchenův článek se kromě stručného a srozumitelného vysvětlení jazykového práva v době první republiky věnuje i tehdejší judikatuře a aplikaci jazykového práva v praxi, přičemž se zaměřuje především na německou menšinu. Zmiňuje i dobovou kritiku práva z pohledu tehdejších německých autorů.

²¹ Zákon č. 122/1920 Sb. z. a n.

²² Tamtéž. K podrobnějšímu rozboru jazykového zákona viz PETRÁŠ, René: *Menšiny v meziválečném Československu. Právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*. Praha 2009, s. 312–319. Autor se zde mj. věnuje 20% hranici v jednotlivých okresech, které na jednu stranu zaručovala ochranu i malých

Vraťme se ale zpět k našemu případu. Zemská správa politická²³ v Brně byl úřad, který vyřizoval stížnosti na takřka jakékoliv pochybení nižších orgánů samosprávy na Moravě, takže byl velmi zahlcený²⁴ a rozhodoval o jednotlivých případech pomalu. Přestože dnes nemáme k dispozici celý spis, lze si z jeho jednotlivých částí a ze soupisu všech příloh udělat obrázek o tom, že byla případu věnována velká pozornost a Zemská správa politická mj. konzultovala řešení s Ministerstvem vnitra, informovala se o národnostním složení v Olomouci u Státního úřadu statistického, obeslala městskou radu v Olomouci s žádostí o dovysvětlení a nechala si vypracovat různé referáty.²⁵ Konečné rozhodnutí tedy padlo až v březnu 1925, bezmála dva roky od podání stížnosti. Zemská správa politická v Brně projednala stížnost městské rady z Ústí nad Labem a rozhodla, že Olomouc je povinná na německy psané podání odpovědět. Podle § 3 jazykového zákona jsou samosprávné úřady povinny přijímat podání v jazyce menšin, pokud tvoří 20 % obyvatel, což bylo v tomto případě splněno. K rozhodnutí bylo možné do měsíce podat odvolání přes Zemskou správu politickou v Brně k Ministerstvu vnitra.²⁶

Rada města Olomouce se na nejbližší schůzi rozhodla proti rozhodnutí odvolat.²⁷ Protokoly ze zasedání olomoucké městské rady obsahují vždy pouze návrh usnesení a informaci, zda bylo přijato či zamítnuto. Nedoáváme se tedy nic o tom, zda kolem tématu byla vedena nějaká diskuze, jaké byly názory jednotlivých účastníků a kolik členů nakonec hlasovalo pro nebo proti. Z 18 přítomných členů městské rady byli čtyři členové německé národnosti

geograficky shluklých menšin, na druhou stranu ale nechránila příslušníky velkých menšin, pokud žili v okrese, kde jejich menšina nedosahovala 20 %; mnohem stručnější, ale přesto zajímavý, rozbor nabízí i VELČOVSKÝ, Václav: *Nesoužití. Česko-německá jazyková politika 18.–20. století*. Praha 2014, s. 152–154.

²³ Zemská správa politická byl úřad, který vznikl jako nástupce dřívějšího zemského místodržitelství z doby před rokem 1918. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. 2. vyd. Praha 2007, s. 350.

²⁴ Zemská správa politická v Brně vyřizovala ročně několik desítek tisíc podání. Podle podacích protokolů bylo např. v roce 1923 podle jednacích čísel 165 482 podání, v roce 1924 167 383, v roce 1925 165 238 a v roce 1926 151 336 podání. Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA), fond B 40 Zemský úřad Brno, I. manipulace (1919–1928), knihy i. č. 132, 168, 204 a 240.

²⁵ MZA, fond B 40 Zemský úřad Brno, kart. 871, sign. 136 784.

²⁶ SOKa Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. Číslo 40133/III. Spora František, přijetí do domovského svazku města Olomouce, jazykový spor.

²⁷ SOKa Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Knihy, inv. č. 368, sign. 2020. Protokol č. 30. o schůzi městské rady hlavního města Olomouce, konané dne 18. dubna 1925 v zasedací síni městské radnice za předsednictví starosty města Dra. Richarda Fischera.

(pánové Fritscher, Tallaschek, Laus a Satke) a dá se předpokládat, že tito členové s odvoláním k Ministerstvu vnitra nesouhlasili. Jedná se ale pouze o domněnku, která vychází z toho, že němečtí radní se v podobných diskuzích zasazovali o práva užívání němčiny. Nevíme tedy, zda byla o tématu vůbec vedena nějaká debata.

Ministerstvo vnitra projednalo podanou stížnost a zamítlo ji jako bezdůvodnou. Při odmítnutí stížnosti argumentovalo ministerstvo tím, že podstatné je, že v okrese Olomouc i v samotném městě žije 20% německá menšina, jak vyžaduje jazykový zákon. Ministerstvo také odmítlo námitku, že obec nemůže být považovaná za subjekt ochrany jazykového práva, protože zákon tuto problematiku vůbec neřeší a obce z ochrany tudíž nijak nevylučuje. Nesouhlasilo ani s námitkou, že obec Ústí nad Labem není příslušníkem olomoucké německé menšiny, protože z hlediska zákona se řeší pouze používání jazyka menšiny, nikoliv samotná příslušnost k menšině.²⁸

Také proti tomuto rozhodnutí se Rada města Olomouce rozhodla odvolat a podat tak stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu,²⁹ který byl nejvyšší instancí v jazykových otázkách a který ve sporných případech dával vodítko k tomu, jak správně jazykový zákon a další právní normy správně vykládat. Svou judikaturou tak Nejvyšší správní soud spoludotvářel aplikaci jazykového práva v ČSR.³⁰

Kompletní soudní spis k tomuto případu se bohužel nedochoval,³¹ ale máme k dispozici opis nálezu Nejvyššího správního soudu ze dne 18. října 1926,³² který velmi podrobně shrnuje vývoj celého případu a vydává

²⁸ SOKa Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. Spora František, přijetí do domovského svazku města Olomouce, jazykový spor; Národní archiv (dále jen NA), fond Ministerstvo vnitra – stará registratura, 1925–1930, kart. 1513, sign. 14/24/1/2.

²⁹ SOKa Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Knihy, inv. č. 368, sign. 2020. Protokol č. 74 o schůzi městské rady hlavního města Olomouce, jež se konala dne 7. listopadu 1925 v 16 hod. zasedací síni městské radnice za předsednictví starosty města Dra. Richarda Fischera.

³⁰ PETRÁŠ, R.: c. d., s. 214; Podobnou roli jako Nejvyšší správní soud za první republiky hrály před rokem 1918 v Předlitavsku Říšský soud a Správní soudní dvůr. Také ony se podílely na upřesňování jazykového práva v každodenní praxi a svou judikaturou dávaly návod, jak v podobných případech postupovat. MAJEWSKI, P. M.: c. d., s. 63.

³¹ NA, fond Nejvyšší správní soud.

³² SOKa Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. 20695/26 Jménem republiky československé!; Nález byl s anonymizovanými údaji publikován pod číslem 5971 v „Bohuslavově sbírce“, jež sloužila jako knižní vydání nejdůležitějších rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Ta měla sloužit jako judikatura pro podobné případy. *Sbírka nálezu nejvyššího správního soudu ve věcech administrativních*. Roč. VIII., část II. Praha 1927, s. 1321–1322.

k němu konečné rozhodnutí. V nálezu se soud dovolává své vlastní judikatury z podobných případů. Z ní vyplývá, že obec domáhající se přijetí svého příslušníka do domovského práva jiné obce vystupuje v řízení jako strana. Dále z ní ještě vyplývá, že jako strana má z hlediska jazykového práva stejné právo jako jakákoliv jiná fyzická či právnická osoba. Soud pokračuje v argumentaci takto: „Stížnost po skutkové stránce nepopírá, že v obci Ústí n./L. jest kvalifikovaná minorita německá a že úředním jazykem této obce jest jazyk německý a nejvyšší správní soud, vycházející z názorů výše vyslovených, považuje městskou obec Ústí n./L. jak za subjekt jazykových práv, tak i za příslušníka jazykové menšiny německé. Jazykový zákon počítá k subjektům menšinového práva jazykového, které kvalifikovaným minoritám poskytuje ustanovení 2. odst. §.u 2 jaz. zák. všechny subjekty, jichž jazykem jest jazyk kvalifikované národní minority, zastoupené v onom soudním okrese, o který jde, bez ohledu na to, zda subjekt ten bydlí v obvodu jazykově kvalifikovaného okresu, čili nic /: srov. nález z 5. října 1921, č. 12285, Boh.³³ 966:/.“³⁴ Nejvyšší správní soud ve svém nálezu rozhodl, že stížnost Olomouce je neodůvodněná a že Olomouc musí neprodleně německy psanou žádost z Ústí nad Labem vyřídit.³⁵ Toto rozhodnutí už bylo konečné a pro městskou radu v Olomouci závazné. Františka Spory se už tento případ nijak netýkal, protože městská rada v Ústí nad Labem žádost o jeho přijetí do domovského svazku města Olomouce už v roce 1924 stáhla zpět.³⁶ Spor se tak vedl už pouze o to, jak k německy psanému podání od obce přistupovat, a do budoucna dával obcím návod, jak při podobných situacích postupovat.

Jazykový spor mezi Olomoucí a Ústím nad Labem nenašel většího ohlasu v místním olomouckém tisku. Případu se dvakrát věnoval německý liberálně zaměřený deník *Mährisches Tagblatt*. V článku ze dne 24. dubna 1925 je doslovně přeložený a citovaný článek z *Lidových novin*, ve kterém je popsán dosavadní vývoj případu po rozhodnutí Zemské správy politické v Brně. Dále se v něm píše o tom, že stanovisko Olomouce podporuje Svaz československých měst a že se městská rada chystá proti rozhodnutí Zemské správy politické odvolat k Ministerstvu vnitra.³⁷ Článek je čistě popisný, autor v něm případ nijak nekomentuje a nepřidává k němu žádné vlastní stanovisko. Mnohem

³³ Boh. = Bohuslavova sbírka nálezů Nejvyššího správního soudu.

³⁴ SOKA Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. 20695/26 Jménem republiky československé!

³⁵ SOKA Olomouc, fond M 1–1 Archiv města Olomouce, Registratura 1920–1940, kart. 21, sign. I/10, inv. č. 10. 20695/26 Jménem republiky československé!

³⁶ MZA, fond B 40 Zemský úřad Brno, kart. 871, sign. 136 784, fol. 41.

³⁷ *Sprachenstreit zwischen Olmütz und Aussig*. *Mährisches Tagblatt*, 22. 4. 1925, s. 3.

podrobnější je článek v témže periodiku k ukončení sporu ze dne 21. října 1926. V něm je opět připomenutý dosavadní vývoj sporu až k rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Stručně je zde vyložen nálezh soudu a vysvětlena právní argumentace, proč se soud rozhodnul stížnost Olomouce zamítnout.³⁸

Také ústecký deník *Aussiger Tagblatt* nevěnoval případu větší pozornost. V čísle ze dne 22. dubna 1925 přináší pouze článek převzatý z Lidových novin.³⁹ K případu se *Aussiger Tagblatt* vrátil ještě jednou článkem ze dne 23. října 1926, ve kterém informoval o ukončení sporu. V něm je pouze znovu popsán celý průběh konfliktu mezi městskými radami od samého počátku až po vynesení verdiktu Nejvyššího správního soudu.⁴⁰

Z celostátních periodik se případu věnovaly již zmiňované Lidové noviny a Hraničář. Článek v Lidových novinách nezaujatě popisuje vývoj případu do rozhodnutí Nejvyšší správy politické. Jazykový spor mezi Ústím nad Labem a Olomoucí hodnotí jako zajímavý.⁴¹ Oproti tomu Hraničář, který byl periodikem vydávaným Národní jednotou severočeskou, věnoval případu jazykového sporu mnohem větší pozornost. Autor článku Alfréd Krška kritizuje, že zatímco jazykový zákon platí už šestým rokem, doposud k němu nebylo vydáno prováděcí vládní nařízení. Úřady jsou podle něj bezradné a správní orgány rozhodují většinou ve prospěch menšinových jazyků, což je podle autora proti duchu zákona. Autor v podstatě argumentuje podobně jako Svaz československých měst a dává také za pravdu městské radě v Olomouci. Zároveň ale dodává, že jazyk komunikace mezi obcemi není v zákoně řešen a mělo by jej stanovit vládní nařízení. Článek byl vydán v době, kdy případ čekal na rozhodnutí Ministerstva vnitra. Autor předpokládá, že ministerstvo rozhodne stejně jako Zemská správa politická v Brně, protože se (správně) domnívá, že by nevydala své rozhodnutí bez toho, aniž by byla případ s ministerstvem předem konzultovala.⁴²

Na závěr je ještě potřeba dodat, že spor mezi městskými radami v Olomouci a v Ústí nad Labem, který z dnešního pohledu může působit jako drobná úsměvná kuriozita, byl součástí mnohem většího okruhu sporů, které se v době první Československé republiky vedly kolem jazykového práva a jeho použití v každodenní praxi. Jazykové právo tak bylo určováno nejen

³⁸ *Beendigung des Sprachenstreits zwischen Aussig und Olmütz*. *Mährisches Tagblatt*, 21. 10. 1926, s. 3.

³⁹ *Ein Sprachenstreit*. *Aussiger Tagblatt*, 22. 4. 1925, s. 8.

⁴⁰ *Das Sprachenrecht der Gemeinden*. *Aussiger Tagblatt*, 23. 10. 1926, s. 4.

⁴¹ *Jazykový spor Olomouce s Ústím nad Labem*. *Lidové noviny*, 21. 4. 1925, s. 2.

⁴² KRŠKA, Alfréd: *Jazykový spor města Ústí n. L. a Olomouce*. *Hraničář*, č. 34–35, 29. 4. 1925, s. 2–3.

psanými zákony, vládními jazykovými nařízeními a dalšími vnitřními předpisy státních orgánů a úřadů, ale bylo také za pochodu dotvářeno a zpřesňováno judikaturou Nejvyššího správního soudu. Ten v mnoha případech podrobněji vysvětloval znění jednotlivých obecně napsaných právních předpisů a určoval jejich použití v pozdější každodenní praxi jednotlivých institucí, úřadů a obcí.

RESUMÉ

JAZYKOVÝ SPOR MEZI OLOMOUCÍ A ÚSTÍM NAD LABEM 1923–1926

Spory o používání jazyků v úřední sféře v českých zemích bývaly konfliktním polem česko-německých vztahů od 19. století. Používání jazyků bylo za první republiky kodifikováno jazykovým zákonem, přesto ale existovaly spory o jeho výklad a mnohé konflikty musely řešit vyšší orgány státní správy a některé z nich končily až u Nejvyššího správního soudu. Článek se zabývá konkrétním případem jazykového sporu mezi Olomoucí a Ústím nad Labem z let 1923–1926. Městská rada v Olomouci odmítla odpovědět na německy psané podání od městské rady v Ústí nad Labem. Ta si to nenechala líbit a podala na Olomouc stížnost. Článek sleduje celý případ jazykového sporu, právní argumentaci jednotlivých stran a rozhodujících orgánů. Příklad nakonec skončil až u Nejvyššího správního soudu, pro nějž spory o výklad jazykového práva tvořily část běžné agendy a který nakonec vydal závazné rozhodnutí.

Klíčová slova: jazykové právo, jazykové spory, používání jazyků v úředním styku, česko-německé vztahy

SUMMARY

*THE DISPUTE OVER THE LANGUAGE BETWEEN OLOMOUC
AND ÚSTÍ NAD LABEM 1923–1926*

Disputes over the use of languages at the official level in the Czech lands has been a conflict area of Czech-German relations since the 19th century. The use of languages was codified by the linguistic right during the First Czechoslovak Republic, however disputes over its interpretation existed and some of these conflicts had to be solved by high-level bodies of public administration and some of them got to the Supreme Administrative Court. The paper deals with a concrete case of a linguistic dispute between Olomouc and Ústí nad Labem in the period of 1923–1926. The town council in Olomouc refused to answer a submission of the town council in Ústí nad Labem written in German. Nevertheless, it did not accept that and filed a complaint against Olomouc. The article follows the whole case of the linguistic dispute, legal arguments of both parties and decisive authorities. The case was finally brought to the Supreme Administrative Court, which usually concerned itself with cases of linguistic disputes and which finally issued a binding decision

Keywords: Linguistic right, linguistic dispute, use of languages in official communication, Czech-German relations

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Martin Hájek
P. Jilemnického 2
798 11 Vrahovice
Česká republika
e-mail: martinhajekzvrahovic@seznam.cz